Published December 27, 2018

Klapalekiana, **54**: 279–282, 2018
ISSN 1210-6100

Recentní nálezy píďalky pestrokřídlé (*Horisme radicaria*) v České republice (Lepidoptera: Geometridae)

Recent findings of *Horisme radicaria* from the Czech Republic (Lepidoptera: Geometridae)

Jan WALTER[1)], Tomáš KADLEC[2)] & Martin ŠTROBL[2)]

[1)] Centrum biologie, geověd a envigogiky, Pedagogická fakulta, Západočeská univerzita v Plzni, Klatovská tř. 51, 306 19 Plzeň; e-mail: Jan.walter1@seznam.cz
[2)] Katedra ekologie, Fakulta životního prostředí, Česká zemědělská univerzita v Praze, Kamýcká 129, 165 00 Praha – Suchdol; e-mail: kadlect@fzp.czu.cz, strobl@fzp.czu.cz

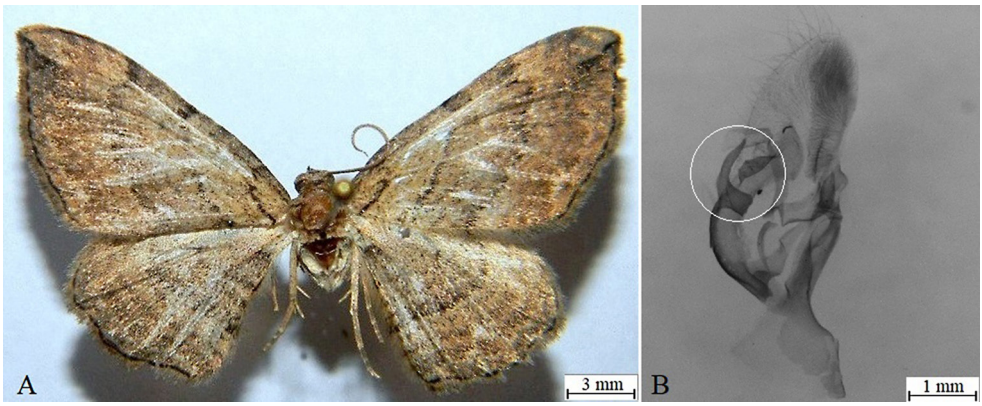
Lepidoptera, Geometridae, *Horisme radicaria,* faunistic records, Czech Republic

Abstract. This article presents recent findings of *Horisme radicaria* (La Harpe, 1855), supplemented by available historical records from the Czech Republic. The species is already known from a number of localities, in Bohemia only from the vicinity of Srbsko in the Bohemian Karst Protected Landscape Area. Recently, it has been found in Plzeň-Krkavec (Bohemia, Pilsen region), Beroun-Jarov (Central Bohemian region), and in Moravia in Perná (South Moravia region). These records confirm the occurrence of *H. radicaria* in Bohemia after more than 30 years. Additional research on the distribution of this species in the Czech Republic is needed.

ÚVOD

Píďalka pestrokřídlá – *Horisme radicaria* (La Harpe, 1855) patří v České republice mezi velmi vzácné druhy (Macek et al. 2012). Druh byl popsán La Harpem (1855) pod názvem *Larentia radicaria* z okolí Lausanne (Švýcarsko) a typový materiál je uložen v zoologickém muzeu v Lausanne (Rezbanyai-Reser 1984). O pár desetiletí později byl opětovně popsán také Schawerdem (1919) jako *Phibalapteryx tersata* var. *laurinata* z Alto Adige v severní Itálii. Synonymizaci tohoto druhu provedl až ve druhé polovině 20. století Rezbanyai-Reser (Rezbanyai-Reser 1984).

Druh má sub-mediterránní rozšíření (Vossen 2015) a obývá převážně křovinatá území s výskytem živné rostliny – plaménku (*Clematis* spp.). Na území střední Evropy létá ve dvou generacích od května do června a července do srpna (Macek et al. 2012). *H. radicaria* je habituálně velmi podobný příbuznému *H. tersata* (Denis et Schiffermüller, 1775), od kterého lze spolehlivě odlišit pouze na základě znaků na kopulačních orgánech (Krampl 1984, Rezbanyai-Reser 1984, Vossen 2015, Wheeler et al. 2018). Klíčový znak samčího kopulačního orgánu je znázorněn na obr. 1. Jedná se o výběžek sakula, který je v bazální části kratší než delší a zároveň zúžená část výběžku je delší než bazální část. Makroskopické diagnostické znaky jsou uváděny při popisu křídla (např. Hausmann & Viidalepp 2012), nicméně mohou být variabilní a jsou tak pouze orientační a nespolehlivé. Oba druhy mají podobné ekologické nároky, přičemž *H. radicaria* je více vyhraněný (termofilní, monofágní druh) a na některých lokalitách se mohou vyskytovat společně.

Obr. 1. *Horisme radicaria* (La Harpe, 1855), dospělec v dorzálním pohledu (A), levá část samčího genitálu z ventrálního pohledu (B). Lokalita: Plzeň-Krkavec, 26.VII.2018 (fotografie Jan Walter).
Fig. 1. *Horisme radicaria* (La Harpe, 1855), adult in dorsal view (A), left part of the male genitalia in ventral view (B). Locality: Plzeň-Krkavec, 26.VII.2018 (photograph Jan Walter).

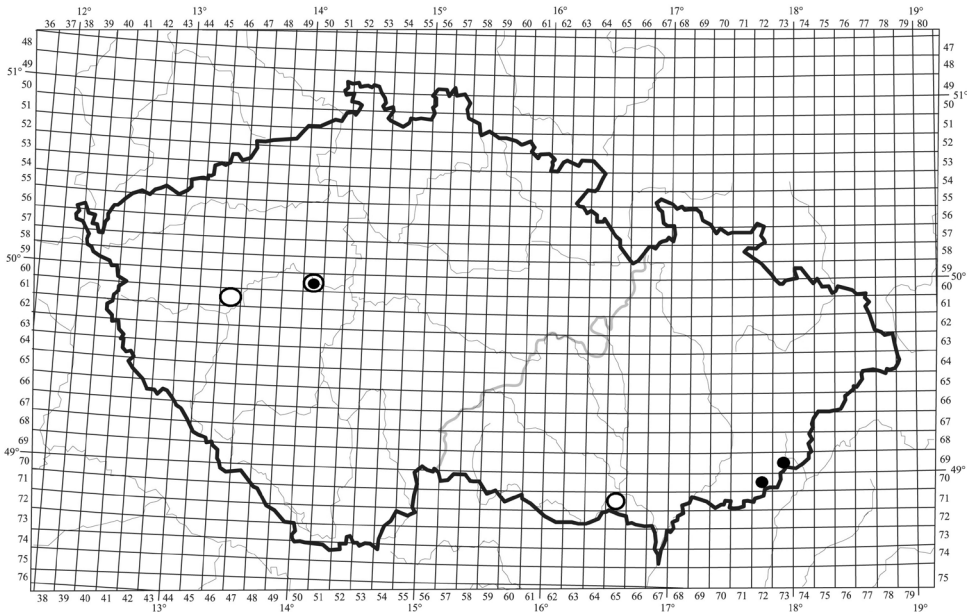
MATERIÁL A METODIKA

Sledovaní jedinci byli odchyceni na světelné zdroje během řady vlastních průzkumů autorů a determinováni na základě preparace genitálií. Pouze ve dvou případech byl doložen výskyt druhu *H. radicaria*. Zároveň byl revidován dostupný materiál z lepidopterologické sbírky Západočeského muzea v Plzni (J. Tykač coll., J. Walter rev. 2018) a Národního muzea v Praze (J. Tykač coll., J. Wichra coll., A. Silbernagel coll., B. Štícha coll., B. Vančura coll., vše J. Walter rev. 2018). Také byly revidovány desítky exemplářů z jižní Moravy (J. Beneš lgt., det. et coll.). Ve všech těchto sbírkových fondech nebyl druh *H. radicaria* potvrzen. Pro rekapitulaci rozšíření *H. radicaria* na území České republiky byly zpracovány dostupné údaje z databáze Mapování motýlů České republiky (Entomologický ústav BC AV ČR).

VÝSLEDKY

Výčet recentních nálezů *Horisme radicaria* z území Čech:

Lokalita Beroun-Jarov (6050), 49°56′33.642″N, 14°3′29.128″E, 387 m n. m.
Lokalita leží cca 600 m JZ od obce Beroun-Jarov. Jedná se o téměř monokulturní vzrostlý porost borovice černé na SZ svahu Holého vršku. Na lokalitě bylo v roce 2015 celkem odchyceno 13 exemplářů, z nichž pouze jediný byl později na základě revize genitálií determinován jako *H. radicaria* (3.VIII.2015, 1 ♂, J. Skala lgt., T. Kadlec det. et coll.). Motýli byli odchyceni pomocí přenosného automatického světelného lapače se světelným zdrojem tvořeným dvěma 8 W UV LED páskami v spektrálním rozhraní 400–420 nm napájených 7.2 Ah / 12 V olověným akumulátorem.
Lokalita Plzeň-Krkavec (6146), 49°48′21.705″N, 13°20′48.665″E, 445 m n. m.
Sledovaná lokalita leží mezi Plzní a obcí Ledce. V jedné z části je situována skládka suťového odpadu. Okolí tvoří křoviny s výskytem plaménku (*Clematis vitalba*). Zaznamenán byl jeden jedinec (26.VII.2018, 1 ♂, J. Walter lgt., det. et coll., J. Beneš rev.). Samec byl odchycen pomocí bílého plátna osvětleného zářivkou Acradia D3+ Compact Reptile Lamp 23 W 10. 0 UVB napájené autobaterií 55 Ah / 12 V přes měnič napětí 12 V / 230 V.

Obr. 2. Rozšíření *Horisme radicaria* (La Harpe, 1855) v České republice. Plné kolečko – nález před rokem 2000, prázdné kolečko – nález od roku 2000.
Fig. 2. Distribution of *Horisme radicaria* (La Harpe, 1855) in the Czech Republic. Full circle – record before 2000, open circle – record after 2000.

DISKUZE A ZÁVĚR

Nálezy *Horisme radicaria* v České republice:

Z našeho území existuje velice omezený počet nálezových dat a pozorování druhu je stále ojedinělé (obr. 2).

Z území Moravy je druh pravidelně uváděn z Bílých Karpat – Lopeník-Bošáčky (7072), 1987, 1 ex., F. Kopeček coll. (Laštůvka et al. 1993); Bystřice pod Lopeníkem (7072), 10.VI.1992, 1 ex., 25.VII.1992, 1 ex., F. Kopeček lgt. et coll. (Gottwald et al. 1996); Krhov--Lokov (6973), 27.VI.1997, 2 ♂♂, 1 ♀, L. Maršík lgt., J. Šumpich det. et coll. Z CHKO Pálava byl recentně druh odchycen na zahradě v obci Perná pomocí stacionárního světelného lapače (13.VI.2010, 1 ex., O. Jakeš lgt. et coll., Z. Laštůvka det.).

Dle dostupných údajů byl druh v Čechách historicky zaznamenán pouze v okolí Srbska (6050), 1977, 1 ex., V. Renner lgt. (Krampl 1984); 17.V.1977, 1 ex., 1983, 1 ex., P. Číla lgt. (Databáze Mapování motýlů ČR, Entomologický ústav BC AV ČR). U nálezu V. Rennera někteří autoři nevylučují možnou záměnu lokalit (Laštůvka & Liška 2011). Zjištěné exempláře P. Číly se nepodařilo revidovat.

Nálezy druhu rekapitulované v této práci definitivně potvrzují recentní výskyt druhu na území Čech a nově dokládají výskyt druhu mimo území Českého krasu také z Plzeňska. Druh se na území České republiky vyskytuje velmi lokálně, a to i na zcela nepřirozených stanovištích (viz nález z porostu borovice černé). Je tedy možné očekávat další nálezy dru-

hu, zejména z lokalit nepříliš atraktivních pro sběratele hmyzu. Jelikož lze druh spolehlivě determinovat pouze na základě preparace genitálií, bylo by vhodné revidovat sběry lokálních sběratelů a dokladové exempláře druhu *H. tersata* uložených v muzejních, doposud nerevidovaných, sbírkách.

PODĚKOVÁNÍ. Autoři děkují panu Jiřímu Benešovi (České Budějovice) za poskytnutí nálezových dat k sledovanému druhu, paní Mgr. Ivaně Hradské (Západočeské muzeum v Plzni) a Ing. Janu Šumpichovi (Národní muzeum v Praze) za zpřístupnění sbírek motýlů. Prof. RNDr. Zdeňku Laštůvkovi, CSc. (Brno) za revidování jedinců ze sbírky O. Jakeše. Tomáš Kadlec a Martin Štrobl byli podpořeni Grantovou agenturou České republiky (grant č. 18-26542S) a vnitřní grantovou agenturou České zemědělské univerzity v Praze (grant č. 20164222).

LITERATURA

DE LA HARPE J. C. 1855: Second supplément aux Phalénides de la faune Suisse. *Neue Denkschriften der allgemeinen Schweizerischen Gesellschaft für die gesammten Naturwissenschaften* **14**: 1–36.

GOTTWALD A., HOLOMEK J., KOPEČEK F., TITZ A. & UŘIČÁŘ J. 1996: Příspěvek k faunistice motýlů jihovýchodní Moravy. (Contribution to the faunistics of Lepidoptera of southeastern Moravia). *Sborník Přírodovědného klubu v Uherském Hradišti* **1**: 56–60 (in Czech, English summary).

KRAMPL E. 1984: Three Geometrid species new to Czechoslovakia, with remarks on their identification (Lepidoptera, Geometridae). *Acta Entomologica Bohemoslovaca* **81**: 280–291.

LAŠTŮVKA Z., ELSNER V., GOTTWALD A., JANOVSKÝ M., LIŠKA J., MAREK J. & POVOLNÝ D. 1993: *Katalog motýlů moravskoslezského regionu (Lepidoptera)*. *Katalog von Faltern der mährisch-schlesischen Region (Lepidoptera)*. Agronomická fakulta VŠZ v Brně, Brno, 130 pp. (in Czech and German).

LAŠTŮVKA Z. & LIŠKA J. 2011: *Komentovaný seznam motýlů České republiky. Annotated checklist of moths and butterflies of the Czech Republic (Insecta: Lepidoptera)*. Biocont Laboratory, Brno, 148 pp. (in Czech and English).

MACEK J., PROCHÁZKA J. a TRAXLER L. 2012: *Motýli a housenky střední Evropy*. *Noční motýli III*. - *píďalkovití*. [*Butterflies and caterpillars of Central Europe – Geometrid moths*]. Academia, Praha, 424 pp. (in Czech).

REZBANYAI-RESER L. 1984: Horisme laurinata Schawerda 1919 syn. nov. zu H. radicaria de La Harpe 1855, nebst weiteren Angaben zur Verbreitung der Art (Lepidoptera, Geometridae). *Nota Lepidopterologica* **7**: 350–360 (in German, French abstract).

SCHAVERDA K. 1919: Neue Formen aus meiner Sammlung. *Zeitschrift des Oesterreichischen Entomologischen Vereins* **4**: 31–32.

HAUSMANN A. & VIIDALEPP J. 2012: *The Geometrid Moths of Europe*, *Volume 3: Larentiinae*. Apollo Books, Stenstrup, 743 pp.

VOSSEN P. 2015: De tweelingbosrankspanner, Horisme radicaria, in Nederland (Lepidoptera: Geometridae). (Horisme radicaria in the Netherlands (Lepidoptera: Geometridae)). *Entomologische Berichten* **75 (5)**: 200–203 (in Dutch, English summary).

WHEELER J. (ed.) 2018: *Moth Dissection*. *Geometridae.* http://www.mothdissection.co.uk (accessed 30 August 2018).